

Український державний університет залізничного транспорту

Затверджено
рішенням вченої ради
економічного факультету
прот. № 1 від 18 вересня 2023 р.

Затверджено
на засіданні кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом
прот. №1 від 18 вересня 2023 р.

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

I семестр 2023-2024 навчального року

освітній рівень другий (магістр)

галузь знань 07 управління та адміністрування

спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

освітня програма: – Підприємництво (П)

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

Команда викладачів:

Лектор: Каличева Наталія Євгеніївна (доктор економічних наук, професор),
Контакти: e-mail: kalucheva_ne@kart.edu.ua ;
Розміщення кафедри: Місто Харків, майдан Фейербаха, 7, 3 корпус, 5 поверх, 501а аудиторія.
Веб сторінка курсу: http://do.kart.edu.ua/ Додаткові інформаційні матеріали: http://metod.kart.edu.ua

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Команда викладачів:

Лектор: Каличева Наталія Євгеніївна

Контакти: kalucheva_ne@kart.edu.ua

У наш час здатність будь-якого вітчизняного підприємства бути конкурентоспроможним на світовому ринку є досить актуальним питанням, оскільки іноземні підприємства, що все більше виходять на український ринок, є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими. За цих умов необхідно визначити шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з метою їх інвестиційної привабливості та можливості конкурування з іноземними фірмами.

Питання дослідження конкурентоспроможності підприємств є важливими й актуальними як для економіки країни в цілому, так і для окремих виробників. Висока конкурентоздатність підприємств є запорукою отримання високого та стабільного прибутку. Висока конкурентоспроможність є основною умовою розвитку та життєдіяльності підприємства. Розуміючи це, в умовах жорсткої конкурентної боротьби наші вітчизняні товаровиробники прагнуть забезпечувати задоволення потреб свого сегмента ринку, прагнуть отримувати максимальний прибуток, збільшуючи при цьому обсяги збуту, розширюють частки внутрішнього та зовнішнього ринку, на якому функціонують, прагнуть також забезпечувати гідний рівень якості товарів та контролюють та постійно моніторять їх ціни, займаються впровадженням нових технологічних процесів та оновлюють своє обладнання.

Основою конкурентоспроможності будь-якої держави в цілому є забезпечення конкурентоспроможності кожного господарюючого, через те, що останнє є основою для створення багатства національної економіки сучасності, А успіх таких фірм досить великою мірою визначається різними векторами у середовищі фірм як корпоративному так і соціальному. Через цей факт

конкурують країни в здатності більш ефективно створювати таке середовище, Ще одним фактом є те, що глобальні ринки нині відкритістю та мобільністю, а нові технології та глобалізація роблять їх не тільки відкритими та прозорими, а ще й мінливими.

Саме тому вміння формувати основні конкурентні переваги та впроваджувати різні способи досягнення конкретною фірмою залежно від ситуації, що складається; знання базових різновидів конкурентних стратегій, основних типів ринків та відповідних їм ефективних стратегій конкуренції, основних моделей вибору конкурентних стратегій і способів їх реалізації; дослідження загальних та специфічних чинників, що визначають рівень конкурентостійкості організації, сутності загальної концепції забезпечення конкурентостійкості та специфічних особливостей управління конкурентоспроможністю організацій різних типів є необхідністю для кожного управлінця.

Курс має на меті сформувати та розвинути наступні компетентності студентів:

Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких структур.

Здатність проводити оцінювання продукції, товарів і послуг в підприємницькій діяльності.

Здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання в сфері підприємництва.

Чому ви маєте обрати цей курс?

Якщо вас цікавить вивчення зв'язків та відносин між суб'єктами ринку, що відбивають суть та зміст процесів щодо розміщення учасників ринку у конкурентній боротьбі, тоді вам просто обов'язково варто йти на цей курс!

Від здобувачів очікується: базове розуміння економіки, а також обізнаність в питаннях управління підприємством.

Результат вивчення курсу дозволить здобувачеві: вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності; визначати, аналізувати проблеми підприємництва та розробляти заходи щодо їх вирішення; вміти розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення якості виконуваних робіт і визначати їх ефективність; визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва; вміти вирішувати проблемні питання, що виникають в діяльності підприємницьких структур за умов невизначеності та ризиків.

Команда викладачів і ваші колеги будуть готові надати будь-яку допомогу з деякими з найбільш складних аспектів курсу по електронній пошті, на форумі і особисто – у робочий час.

Організація навчання

Цей курс, який вивчається з вересня по грудень, дає студентам глибоке розуміння систематизації успішних прикладів забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки, а також свідомого та цілеспрямованого управління конкурентоспроможністю як запоруки забезпечення виживання фірми за умов конкуренції та як чиннику досягнення фірмою успіху в конкурентній боротьбі.

Курс складається з однієї лекції на тиждень і одного практичного заняття раз у два тижні. Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями та груповими завданнями. Студенти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії та розробки проекту з формування програми забезпечення конкурентоспроможності підприємства. В рамках курсу передбачають лекції запрошених роботодавців.

Теми курсу

Конкурентоспроможність підприємства / схема курсу

Поміркуй	Лекції	Виконай
	Запрошені лектори	
	Довідковий матеріал	
	Презентації	
	Обговорення в аудиторії	
	Групові завдання	
	Індивідуальні консультації	
	Іспит	

Практичні заняття курсу передбачають виконання групових проектів з розробки програми забезпечення конкурентоспроможності підприємства (групи від 3х до 5 осіб) та презентацію власних проектів наприкінці курсу. Проект фіналізується короткою роботою. Виконання завдання супроводжується зануренням у суміжні дисципліни, що доповнюють теми, та формує у студента інформаційну та комунікативну компетентності.

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу)

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступної лекції. Ви повинні бути готовими до дискусій та мозкових штурмів – ми хочемо знати, що ви думаєте!

Приклади питань для обговорення доступні на слайдах відповідних презентацій. Ось деякі з них:

1. Аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері забезпечення конкурентоспроможності підприємства
2. SWOT-аналіз та ФВА діяльності підприємства при оцінці його конкурентоспроможності
3. Функціональне забезпечення конкурентоспроможності підприємства
4. Конкурентні переваги та конкурентні ходи: як діяти в умовах ринку?

Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильуйте за змінами у розкладі.

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських та лабораторних занять
1	2	Лекція 1. Теоретико-методологічні основи конкуренції		
2	2	Лекція 2. Конкурентоспроможність як характеристика фірми на ринку	2	ПР 1. Фактори та детермінанти конкурентної переваги
3	2	Лекція 3. Конкурентоспроможність як характеристика фірми на ринку		
4	2	Лекція 4. Конкурентне середовище	2	ПР 2. Класифікація та типові фактори конкурентних

		фірми		переваг різних об'єктів
5	2	Лекція 5. Конкурентна перевага й конкурентні ходи		
6	2	Лекція 6. Стратегії конкуренції підприємств	2	ПР 3. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного управління. Сутність ФВА
7	2	Лекція 7. Методологічні підходи до розроблення та оцінки ефективності стратегій конкурентоспроможності		
		Модульний контроль знань		
8	2	Лекція 8. Основи управління якістю продукції	2	ПР 4. Управління якістю продукції для забезпечення конкурентостійкості виробу
9	2	Лекція 9. Конкурентоспроможність товару		
10	2	Лекція 10. Конкурентоспроможність товару	2	ПР 5. Методики кількісної оцінки конкурентоспроможності продукції
11	2	Лекція 11. Конкурентоспроможність підприємства: сутність, показники і методи оцінки		
12	2	Лекція 12. Конкурентоспроможність підприємства	2	ПР 6. Проблема інтернаціоналізації української економіки
13	2	Лекція 13. Роль управління в забезпеченні конкурентостійкості підприємства		
14	2	Лекція 14. Конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках	2	ПР 7. Шляхи підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту
		Модульний контроль знань		
15	2	Лекція 15. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств транспорту		

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E

НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Завдання на самостійну роботу:

- Студентам пропонується обрати один з 6 варіантів тем для створення власного проекту впродовж семестру. За вчасне та вірне виконання завдання нараховується **20 балів до поточного модульного контролю**. За вчасне та частково вірне виконання – від 10 до 20 балів. За невиконане завдання бали не нараховуються. Необхідний обсяг виконання завдання складає 50% на перший модульний контроль і 100% на другий модульний контроль. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

- Студенти мають прорецензувати одну роботу іншого студента або групи впродовж семестру очно та висловити свої критичні зауваження.

Теми проєктів	
1	Охарактеризуйте фактори конкурентної переваги кондитерської фабрики «Харків'янка»
2	Охарактеризуйте фактори конкурентної переваги транспортно-експедиційна компанія
3	Зробіть оцінку конкурентоспроможності регіону, у якому ви мешкаєте
4	Оцініть конкурентоспроможність залізничного транспорту України
5	Охарактеризуйте вищий навчальний заклад, у якому Ви навчаєтеся. Назвіть його конкурентні переваги
6	Назвіть конкурентні переваги персоналу вузу (професорсько-викладацького складу, студентів), у якому Ви навчаєтеся

Ступінь залученості:

Мета участі в курсі – залучити вас до дискусії, розширити можливості навчання для себе та своїх однолітків та дати вам ще один спосіб перевірити свої погляди на питання забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Участь буде оцінюватися на основі кількості та вірності ваших відповідей. Питання, хоча й заохочуються, однак не оцінюються в цьому блоці. Ми намагаємося надати всім студентам рівні та справедливі можливості для підвищення власною залученості. **Максимальна сума становить 20 балів.**

Практичні заняття:

Оцінюються за ступенем залученості (до 10 балів) та стислою презентацією виконаного завдання (до 10 балів). Ступінь залученості визначається участю у роботі дискусійного клубу з питань забезпечення конкурентоспроможності підприємства. **Максимальна сума становить 20 балів.**

Модульне тестування:

Оцінюються за вірними відповідями на тестові модульні питання (20 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 2 бали). **Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.**

Іспит:

1. Студент отримує іспит за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає заліковий бал. Якщо студент не погоджується із запропонованими балами він може підвищити їх на заліку, відповівши на питання викладача (Додаток 1).

Програмні результати навчання:

Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

Визначати, аналізувати проблеми підприємництва та розробляти заходи щодо їх вирішення.

Вміти розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення якості виконуваних робіт і визначати їх ефективність.

Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва.

Вміти вирішувати проблемні питання, що виникають в діяльності підприємницьких структур за умов невизначеності та ризиків.

Команда викладачів:

Каличева Наталія Євгеніївна (<http://kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/kaluczeva-ne-ua>) – лектор в УкрДУЗТ. Отримала ступінь к.е.н. за спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами» в УкрДУЗТ у 2013 році. Науковий ступінь доктора економічних наук присвоєно у 2020 році. Дисертацію захистила у спеціалізованій вченій раді Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за спеціальністю 08.00.04 –

«Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» на тему: «Теоретико-методологічні засади забезпечення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту в умовах трансформації бізнес-середовища» (науковий консультант - професор Дикань В.Л.). Напрямок наукової діяльності: конкурентоспроможність підприємства, удосконалення діяльності підприємства, виробничо-господарська та зовнішньоекономічна діяльність підприємства, розвиток залізничного транспорту.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ З КУРСУ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

- 1 Предмет і основні завдання курсу.
- 2 Що таке конкуренція? Сформулюйте поняття конкуренції та її трактування різними авторами.
- 3 Назвіть індивідуальні риси капіталізму.
- 4 Поясніть принцип «невидимої руки» А. Смітта. Які позитивні і негативні наслідки має конкуренція?
- 5 Які існують форми конкуренції?
- 6 Назвіть методи несумлінної конкуренції.
- 7 Як здійснюється захист від несумлінної конкуренції в різних країнах?
- 8 Як здійснюється регулювання конкурентних відносин з боку держави в Україні?
- 9 Розкрийте поняття конкурентоспроможності.
- 10 Що таке конкурентоспроможність країни?
- 11 Що розуміють під конкурентоспроможністю галузі, персоналу, товару?
- 12 Охарактеризуйте існуючі підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства.
- 13 Що таке конкурентоспроможність підприємства і чим вона визначається?
- 14 Наведіть класифікацію факторів конкурентної переваги.
- 15 Як відбувається розподіл факторів на основні (базисні) і похідні?
- 16 Охарактеризуйте розподіл похідних факторів конкурентної переваги за принципом спеціалізації.
- 17 Назвіть зовнішні і внутрішні фактори впливу на конкурентостійкість підприємства з позиції даного підприємства.
- 18 Якими чинниками (детермінантами) визначається конкуренція (п'ять сил конкуренції)?
- 19 Назвіть види конкурентних переваг.
- 20 Охарактеризуйте типові стратегії конкуренції.
- 21 Назвіть шляхи утримання конкурентних переваг.
- 22 Які властивості детермінантів конкурентного середовища Ви знаєте?
- 23 Охарактеризуйте детермінант «параметри факторів виробництва».
- 24 Охарактеризуйте детермінант «параметри попиту».
- 25 Охарактеризуйте детермінант «споріднені та підтримуючі галузі».
- 26 Охарактеризуйте детермінант «стратегія фірми, її структура і конкуренти».
- 27 Розкрийте вплив випадкових подій на конкурентні переваги.
- 28 Що називають п'ятим детермінантом конкурентної переваги фірм?
- 29 Розкрийте сутність понять цінність, конкурентна перевага.
- 30 За якими ознаками можна кваліфікувати цінність?
- 31 Приведіть класифікацію конкурентних переваг об'єктів.
- 32 Назвіть фактори конкурентних переваг персоналу.
- 33 Охарактеризуйте фактори конкурентних переваг товару.
- 34 Які Ви знаєте фактори конкурентної переваги організації?
- 35 Назвіть конкурентні переваги галузей, регіону, країни.
- 36 Розкрийте поняття конкурентного ходу.
- 37 Охарактеризуйте наступальні конкурентні ходи: незагрозливі та загрозливі.
- 38 Назвіть захисні конкурентні ходи підприємств.
- 39 В чому полягає концепція зобов'язання фірми.
- 40 Як реалізується обговорення зобов'язання?
- 41 Розкрийте загальну стратегію найменших сукупних витрат та її особливості.
- 42 Охарактеризуйте загальну стратегію диференціації та її особливості.
- 43 Проаналізуйте загальну стратегію зосередження та її особливості.
- 44 Назвіть ризики у виборі загальної стратегії.
- 45 Розкрийте стратегію впровадження нововведень: переваги, вимоги, дестабілізуючі фактори.
- 46 Охарактеризуйте стратегію негайного реагування на потреби ринку: переваги, умови, вимоги, ризики стратегії.
- 47 У чому полягає стратегія фірм, що «загрузли» на півдорозі?
- 48 Проаналізуйте стратегію конкуренції у фрагментованих галузях та проблеми подолання.
- 49 Приведіть загальні структурні характеристики стратегії конкуренції в новоутворених галузях.
- 50 Назвіть особливості стратегії конкуренції фірми у занепадаючих галузях.
- 51 Що є характерним для стратегії конкуренції в глобальних галузях?
- 52 Які Ви знаєте основні типи стратегії конкурентної боротьби?
- 53 Як визначити наскільки є ефективною діюча стратегія компанії?
- 54 Як оцінити у чому сила і слабкість компанії, які у неї є можливості і що становить для неї загрозу?

55 Як визначити чи є ціни на витрати компанії конкурентоспроможними?

56 Як визначити наскільки є міцною конкурентна позиція компанії?

57 Як визначити з якими стратегічними проблемами стикається компанія?

58 Розкрийте сутність SWOT-аналізу як інструменту стратегічного управління.

59 Охарактеризуйте сутність функціонально-вартісного аналізу: завдання, принципи, особливості, етапи.